

YP:n artikkeliosasto astuu kultaiselle tielle

TUUKKA TAMMI

Suomalaiset tutkimusorganisaatiot käyttivät toissa vuonna noin 27 miljoonaa euroa tiedelehtien käyttöoikeuksiin. Lehtipaketeista tehdyt sopimukset tuovat tutkijoiden ja opiskelijoiden käyttöön suuren määrän tiedejulkaisuja, mutta nousevat kustannukset ovat myös ajaneet tutkimusorganisaatioiden tietopalvelut ahtaalle.

Syyskuisella matkallamme tiedekustantajien konferenssiin Hollannissa vierailimme suomalaisten tiedelehtien tekijöiden kanssa Elsevier-kustantamossa Amsterdamissa. Pörssiyhtiö Elsevier on yksi tiedekustantamisen jättiläisistä. Elsevierin kustantamissa noin 2 500 journalissa julkaistaan vuosittain noin 420 000 artikkelia. Tämän kaiken tuottamiseen vaaditaan tutkijoiden lisäksi noin 25 000 editoria ja moninkertainen määrä vertaisarvioitsijoita. Elsevierin liikevoitto oli vuonna 2014 lähes 1,1 miljardia euroa (37 % liikevaihdosta), ja sen emoyhtiön RELX Groupin tuotto lähenteli 2,5 miljardia. Kyynisesti ajatellen ansaintamalli on nerokas: kustantajat myyvät tutkimuslaitoksille takaisin paljolti julkisista varoista maksettua tiedettä, jonka loppuhionnan hoitavat ilmaistyötä tekevät refereet ja vaatimattomia palkkioita nauttivat lehtien toimittajat.

Osa tiedemaailmasta pitää Elsevieriä pahiksena. Kyse on hinnoittelusta ja heidän suhtautumisestaan open access -julkaisemiseen (OA), joka tarkoittaa tieteellisen tiedon vapaata levittämistä ja saatavuutta. OA on viime vuosina noussut vahvasti haastamaan perinteisen kaupallisen ja kustantajapainotteisen julkaisemisen. Elsevier on vastustanut tilaus- ja OA-mallien yhdistämistä. Saksassa on käyty jo toista vuotta vaikeita neuvotteluja Elsevierin kanssa. Suomessa FinELib-konsortio on neuvotellut Elsevierin ja muiden kansainvälisten kustantajien kanssa siitä, miten suomalaiset tutkijat voisivat julkaista artikkelinsa avoimina kansainvälisissä tieteellisissä lehdissä.

Muiden muassa Suomen Akatemia on alkanut edellyttää rahoittamiltaan hankkeilta vertaisarvioitujen artikkeleiden avointa julkaisemista joko niin kutsuttua vihreätä tai kultaista tietä. Vihreän tien julkaisemisessa on viive, joka saa (yhteiskuntatieteissä) olla enintään 12 kuukautta. Kultaisen tien julkaiseminen puolestaan tarkoittaa, että julkaisu on heti avoimesti saatavilla tieteellisen kustantajan kautta.

YP on jo vuosia julkaistu kaikille avoimena julkari.fi-julkaisuarkistossa, mutta kahden numeron viiveellä. Lisäksi uusimmasta numerosta on saman tien julkaistu muutama artikkeli. Olemme kutsuneet käytäntöä on viivästetyksi open accessiksi.

YP haluaa osaltaan tukea avoimen tieteen edistymistä ja avaa tästä numerosta alkaen vertaisarvioitujen artikkeliosastonsa kultaisen tien mukaisesti välittömästi avoimesti saataville. Lehden muu sisältö kulkee vihreää tietä ja aukeaa kaikelle kansalle noin neljä kuukautta sen jälkeen kun YP:n tilaajat ovat saaneet uuden lehden käsiinsä.